

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: СУТНІСТЬ ТА МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ

У статті з'ясована природа громадського контролю як потужного засобу захисту прав громадян. Громадський контроль забезпечує підвищення ефективності діяльності як органів публічної влади, так і підприємств, установ й організацій, що надають соціальні послуги. Громадський контроль підтримує владно-громадські відносини у стані стабільності й рівноваги. У статі вироблені науково обґрунтовані пропозиції щодо подальшого розвитку даної форми громадської участі в управлінні.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними задачами.

Динаміка змін у владно-громадських відносинах, що відбуваються в Україні протягом років незалежності, свідчить про невпинне віддалення влади від її першоджерела - народу. Останній, найбільш відчутний крок у цьому напрямку зроблено у 2006 році, коли депутати майже всіх рівнів були обрані виключно на партійно-пропорційній основі. І якщо виборці не так гостро відчували віддалення від них народних представників, то на місцевому рівні втрата зв'язку між виборцями та новим депутатським корпусом відчувається дуже гостро і є, по суті, підривом інституту представницької демократії.

Отже, представницька влада отримала повну свободу дій. А враховуючи, що на виконавчу владу в особі органів державного управління та виконавчих органів місцевого самоврядування як раніше, так і тепер, населення впливу майже не має, держава на п'ятнадцятому році незалежності країни нарешті отримала-таки незалежність - від свого народу, який, по суті, перетворився на стороннього спостерігача, причому термін його перебування у цьому стані (від виборів до виборів) збільшився з чотирьох до п'яти років. І правий, мабуть, Габріель Лауб, який стверджував, що „усяка влада дійсно виходить від народу, але при цьому вже ніколи до нього не повертається” [1, с. 352].

До чого це веде? Перш за все - до виключення значної частини інтелектуальних, духовних, організаційних та інших ресурсів громади з процесів суспільного розвитку. По-друге, істотно знижується захищеність населення від прийняття представницькою владою рішень виключно на догоду вузькопартійним або комерційним (клановим) інтересам депутатів. Усе це створює сприятливі умови для активізації корупційних дій чиновників та свавілля монопольних надавачів соціальних послуг. Як результат - подальше падіння довіри населення до влади та гальмування будь-яких ініційованих нею навіть і корисних реформ. За цих умов вкрай гостро постає необхідність посилення громадського контролю за діяльністю

органів публічної влади та її посадових осіб, а також за діяльністю недержавних суб'єктів, яка спрямована на задоволення соціальних потреб та інтересів населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання проблеми.

Серед вітчизняних авторів, які торкаються у своїх дослідженнях теми громадського контролю, можна перш за все назвати тих, хто досліджує питання локальної демократії, і зокрема такі її форми, як діяльність органів самоорганізації населення та інших громадських об'єднань, місцеві ініціативи, громадські слухання, загальні збори, звернення громадян тощо. Це Баймуратов М., Батанов О., Лазор О. Я., Лазор О. Д., Лисяк О., Мішина Н., Орловський О., Саханенко С., Яременко Т. та інші.

Дедалі більшу увагу цьому питанню приділяють і такі українські недержавні аналітичні центри, як Міжнародний центр перспективних досліджень (В. Нанівська, В. Нікітін), Інститут громадянського суспільства (А. Ткачук), Український незалежний центр політичних досліджень (М. Лациба), Центр політико-правових реформ (І. Коліушко, В. Тимошук), Інститут місцевої демократії (В. Рубцов), Лабораторії законодавчих ініціатив (І. Когут) та ін.

Але ці вітчизняні організації та автори, як і російські дослідники (Сьомін М. Козирев Г.), розглядають або виключно процедурно-правові аспекти громадського контролю, або лише окремі сфери його застосування - такі, як захист прав споживачів, охорона навколишнього середовища, правозахист тощо. При цьому поза увагою науковців залишаються витoki та сутність цього явища, його соціально-управлінські та соціально-психологічні аспекти. Через це можна констатувати, що проблема громадського контролю у вітчизняній науці державного управління розроблена некомплексно і недостатньо.

Мета та завдання дослідження. Метою цієї статті є з'ясування природи громадського контролю як потужного засобу захисту прав громадян і вироблення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо подальшого розвитку даної форми громадської участі в управлінні задля підвищення ефективності діяльності як органів публічної влади, так і підприємств, установ й організацій, що надають соціальні послуги. Досягнення вказаної мети забезпечується через з'ясування форм і методів громадського контролю, аналіз його нормативно-правової бази та визначення найбільш ефективних механізмів його здійснення.

У даному дослідженні ми виходимо з того, що в умовах розбудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави громадський контроль є невід'ємною складовою системи публічного управління та незамінним чинником розвитку соціуму, який забезпечує підтримку владно-громадських відносин у стані стабільності й рівноваги.

Викладення основного матеріалу, обґрунтування отриманих наукових результатів.

Природа громадського контролю походить від взаємовідносин влади і громади. Оскільки розвиток суспільства відбувається за умов єдності та боротьби протилежностей - між соціумом та державою, між прагненням до необмеженої свободи та необхідністю обмежень в ім'я організації суспільного життя, своє основне завдання громадська еліта бачить у приборканні автократичної експансії держави, а державна еліта - у приборканні охлократичних тенденцій соціуму [2, с. 337]. Шляхом збалансування цієї системи стримувань та противаг забезпечується сталий розвиток суспільства.

Одним з принципів демократичної правової держави, який забезпечує зв'язок державного управління із суспільством та громадянами, є публічність. Публічність включає доступність державного управління для громадян через право вибору відповідних органів виконавчої влади та участь в їх діяльності; прозорість їх функціонування; **громадський контроль** за діяльністю органів публічного управління та їх посадових осіб, за дотриманням конституційно закріплених інтересів суспільства, прав і свобод громадян [3, с. 53]. А за твердженням одного з провідних сучасних правознавців В. Селиванова, „лише за умови розвиненої політичної й правової культури демократичного громадянського суспільства, яке не просто на законній, а, насамперед, правовій основі контролює державну владу, державно організоване суспільство в змозі як обмежувати, так і самообмежувати державні імперативні адміністративно-командні прагнення” [4, с. 254].

У демократичних суспільствах народ як сукупність громадян та їхніх асоціацій здійснює публічну владу безпосередньо і через систему інститутів. Інституції, яким народ делегує владні повноваження - органи державної влади та органи місцевого самоврядування - діють від його імені. Отже, саме народ і має контролювати як свою (самоконтроль, внутрішній контроль), так і їхню (метаконтроль, зовнішній контроль), діяльність, тобто посередництвом контролю здійснювати окремий вид публічної влади - **контрольну владу** [5, с. 375].

Громадський контроль розглядається як інструмент **громадської оцінки** ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх **соціальних завдань**. Тобто, характерні відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю лежать у суб'єктно-об'єктній сфері і полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснюється саме **громадськістю** (організованою та неорганізованою), і, **по-друге**, що у процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме **соціальних завдань**, безпосередньо пов'язаних із захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням соціальних потреб та інтересів населення.

З управлінських позицій громадський контроль, як і будь-який інший контроль, є однією з **функцій управління**. Він здійснюється шляхом зіставлення діяльності підконтрольних об'єктів із певними соціальними нормами, обраними як еталонні, на підставі чого робиться висновок щодо відповідності цієї діяльності встановленим вимогам. Але завдання громадського контролю не зводиться лише до виявлення розходжень між заданими та фактичними результатами. **Головна мета громадського контролю** - усунення та попередження причин, які породжують цю невідповідність, забезпечення додержання об'єктами контролю відповідних норм - писаних та неписаних. Крім того, на думку російської дослідниці Е. Маштакової, завдання громадського контролю полягає у тому, щоб не допустити дій контрольованих суб'єктів за межами законності й правопорядку, попередити можливі відхилення від намічених цілей, а також інтересів суспільства та його суб'єктів, а у разі появи цих відхилень усунути їх негативні наслідки [6, с. 29].

Інституційну базу громадського контролю складають чотири основні компоненти: суб'єкт, об'єкт, предмет та процедура його здійснення. **Суб'єктами** громадського контролю виступають громадяни та громадські об'єднання - неорганізована та організована громадськість. У якості **об'єктів** громадського контролю можуть бути органи публічної влади, державні та комунальні підприємства, установи та організації, а також недержавні суб'єкти будь-яких організаційно-правових форм, що вирішують соціальні завдання. **Предметом** громадського контролю є діяльність вказаних об'єктів з реалізації прав і свобод громадян, задоволення їх потреб та інтересів. **Процедура** громадського контролю містить комплекс форм і методів його здійснення відповідно до завдань та характеру згаданих вище компонентів.

В органах державного управління та органах місцевого самоврядування система контролю функціонує як органічна єдність двох підсистем - внутрішнього та зовнішнього контролю. Саме ці підсистеми у комплексі забезпечують безперервність, всеохопність та всебічність контролю.

Внутрішній (або внутрішньовідомчий) контроль у державному управлінні та місцевому самоврядуванні здійснюють органи, що перебувають між собою у стані адміністративного підпорядкування. Але, як зазначають дослідники, сьогодні в Україні функції цього виду контролю розподілені між кількома десятками органів державного управління з різним правовим статусом та різними повноваженнями, що іноді дублюються, при цьому механізми взаємодії органів контролю у державному управлінні досі так і не створені [7, с. 1].

Одним з видів **зовнішнього** контролю у системі публічної влади є громадський контроль, за допомогою якого оцінюється діяльність органів влади, підприємств, організацій та установ з надання адміністративних та соціальних послуг населенню, виконання соціальних програм. Характерною особливістю цього контролю є те, що він здійснюється безпосередніми споживачами вказаних послуг та їх об'єднаннями, які організаційно не підпорядковані органам влади. Нижче наведена систематизація видів і форм громадського контролю за суб'єктами, об'єктами та засобами здійснення.

Суб'єктами громадського контролю є організована та неорганізована громадськість.

Організована громадськість - це органи самоорганізації населення, ЗМІ, громадські, профспілкові, творчі організації та інші громадські об'єднання. До цієї ж групи ми відносимо й ті політичні партії, які на даний момент не пройшли до парламенту, а також партійні осередки обласного, районного, міського, районного у місті рівнів, які не представлені в органах місцевого самоврядування цього рівня. Ми виходимо з того, що парламентські партії та партійні осередки, які представлені у відповідних місцевих радах, є суб'єктами **політичного** контролю, який хоча і має певні спільні риси з громадським, але має розглядатися окремо.

Право здійснення громадського контролю має належати тим громадським організаціям, серед видів діяльності яких є здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх установ. Безпосередньо контроль здійснюється представниками цих організацій - **громадськими контролерами**, кандидатури яких мають затверджуватися Уповноваженим з прав людини на певній території або Громадською радою, що створюється з представників відповідної місцевої ради, адміністрації, та громадських об'єднань, які мають право здійснювати громадський контроль.

Під **неорганізованою громадськістю** розуміємо громадян та їх сім'ї, які не поєднані між собою у будь-які організаційні форми і представляють власні інтереси або ситуативно - спільні інтереси жителів, користувачів або споживачів певної соціальної групи.

Основними групами **об'єктів** громадського контролю є:

- органи державної влади;
- представницькі органи місцевого самоврядування;
- виконавчі органи місцевого самоврядування;
- державні та комунальні установи, підприємства, організації, що надають адміністративні та соціальні послуги;

- недержавні установи, підприємства, організації, що надають соціальні послуги;
- громадяни.

Засобами здійснення або формами громадського контролю можуть бути:

- соціологічні та статистичні дослідження шляхом анкетування, опитування, стороннього нагляду, включеного нагляду, контент-аналізу, фокус-групових дискусій тощо;

- участь громадян у виборах, референдумах, зборах, місцевих ініціативах, громадських слуханнях;

- громадська експертиза актів органів публічної влади та їх проектів;

- публікації у пресі, випуски по радіо, ТВ;
- участь громадськості у роботі колегіальних органів влади;
- включення представників громади до складу робочих груп, які утворюються владою;
- діяльність органів самоорганізації населення;
- діяльність громадських організацій;
- діяльність партійних організацій;
- діяльність об'єднань споживачів;
- перевірка діяльності будь-якої організації або відповідальної особи, аналіз звітності, результатів діяльності з наступним вжитком певних заходів щодо приведення цієї діяльності у відповідність із встановленими нормами;
- пропозиції (зауваження), заяви, скарги, клопотання у вигляді письмових та усних, індивідуальних та колективних звернень громадян.

Громадський контроль може здійснюватись ідеологічними, релігійними, соціокультурними, морально-психологічними та іншими **методами** залежно від конкретних умов і поставлених цілей. У якості **критеріїв** для здійснення громадського контролю обирають правові (писані) та етичні (неписані) норми і суспільні цінності, які використовуються в якості еталонів при оцінці діяльності об'єктів контролю та її результатів. Суспільними наслідками громадського контролю можуть бути громадський **осуд** або громадське **схвалення**.

За терміном здійснення громадський контроль буває попереднім, поточним та заключним. **Попередній** громадський контроль здійснюється напередодні певної події або рішення шляхом відстеження планів та намірів об'єкту контролю, зокрема проектів актів, що готуються до прийняття. **Поточний** громадський контроль здійснюється безпосередньо у ході діяльності і полягає у регулярній перевірці того, як триває робота, обговоренні проблем, що виникають, та виробленні пропозицій щодо їхнього усунення. **Заключний** контроль здійснюється після того, як роботу виконано. Він полягає у тому, що фактичні результати порівнюються із потрібними, на підставі чого виробляються заходи щодо неухильного виконання рішення або додержання норми та запобігання можливих відхилень у майбутньому.

Ефективність громадського контролю залежить від чіткості встановлення завдань, обґрунтованості еталонних норм та якості розробки і додержання процедур його здійснення.

На цей час в Україні немає спеціального закону про громадський контроль. Його нормативну базу складають окремі норми Конституції та інших законів. Так, згідно із статтями 5 і 38 Конституції, народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в

Україні, яку він здійснює безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а громадяни мають право **брати участь в управлінні** державними справами.

Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні” в якості однієї з форм громадського контролю визначає громадські слухання (ст. 13), у ході яких „територіальна громада має право зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування”.

Закон України „Про інформацію” закріплює як обов'язок органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформування про свою діяльність та прийняті рішення (ст. 10). Держава гарантує вільний доступ суб'єктів інформаційних відносин до статистичних даних через запит (ч. 3 ст. 13). Кожний учасник інформаційних відносин для забезпечення його прав, свобод і законних інтересів має право на одержання інформації про діяльність народних депутатів, органів державної влади, місцевого самоврядування та місцевої адміністрації (ст. 43). Закон встановлює і відповідальність за порушення законодавства про інформацію.

Закон України „Про об'єднання громадян” (ч. 1 ст. 20) до прав зареєстрованих об'єднань громадян відносить і право отримувати від органів державної влади і управління, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань.

Згідно з Законом України „Про звернення громадян”, громадяни України мають право звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, установ та організацій незалежно від форм власності, до підприємств, до засобів масової інформації, до посадових осіб згідно з їх функціональними обов'язками із зауваженнями, скаргами та пропозиціями щодо їх статутної діяльності, заявою чи клопотанням стосовно реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення (ч. 1 ст. 1). Вказані суб'єкти мають розглянути ці звернення та сповістити їхніх авторів про результати розгляду (ст. 14). Причому дані права розповсюджуються і на осіб, які не є громадянами України (ч. 3 ст. 1).

Закон „Про наукову та науково-технічну експертизу” вводить поняття „громадської експертизи”, яка згідно зі ст. 11 може проводитися у будь-якій сфері наукової та науково-технічної діяльності, що потребує врахування громадської думки, з ініціативи громадськості, об'єднань громадян та трудових колективів на основі договорів на проведення цієї експертизи.

А близький за сферою регулювання Закон „Про наукову та науково-технічну діяльність” передбачає (ст. 18), що органи державної влади можуть залучати громадські наукові організації за їхньою згодою до участі у підготовці та реалізації рішень стосовно наукової і науково-технічної експертизи та у взаємодії з ними інформувати населення про безпеку, екологічну чистоту, економічну та соціальну значущість, екологічні та соціально-економічні наслідки реалізації відповідних програм, проектів і розробок.

Чинне законодавство України містить і норми щодо впровадження громадського контролю на рівні трудових колективів та професійних спілок. Зокрема, в Законі „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” (ст. 28) встановлено, що професійні спілки та їх об'єднання мають право одержувати інформацію від роботодавців або їх об'єднань, органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань, що стосуються

трудових і соціально-економічних прав та законних інтересів своїх членів, а також інформацію про результати господарської діяльності підприємств, установ та організацій. Крім того, стаття 30 цього Закону передбачає участь професійних спілок та їх об'єднань в охороні довкілля, захисті населення від негативного екологічного впливу, та проведення ними громадських екологічних експертиз.

Законодавча база захисту прав споживачів в Україні нараховує нині понад 40 законів та підзаконних норматив-них актів. Зокрема, це стаття 42 Конституції України та Закон України „Про захист прав споживачів”, який встановлює права споживачів та визначає механізм їх захисту. Згідно з цим Законом держава підтримує діяльність об'єднань споживачів (ст. 24), які мають право одержувати від органів влади інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань; вносити їм пропозиції щодо розроблення нормативних документів, які встановлюють вимоги до якості продукції; представляти і захищати інтереси споживачів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування; вносити цим органам пропозиції щодо підвищення якості продукції та з інших питань захисту прав споживачів (ст. 25).

Отже, вказані функції є, по суті, формами громадського контролю за якістю товарів, робіт, послуг. А враховуючи, що значну частину функцій органів місцевої влади складають саме адміністративні та соціальні послуги населенню (і така тенденція дедалі більше набирає силу), то згідно Закону „Про захист прав споживачів” громадський контроль за якістю цих послуг стає реальним інструментом впливу громадськості на ефективність діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування.

Останнім часом в органах публічної влади набувають все більшого поширення такі форми контролю, як адміністративний аудит та контролінг. Але, на думку сучасних дослідників державного управління [8, с. 126-127], у транзитивному суспільстві слід використовувати не лише комплексний адміністративний аудит, а й демократично зорієнтований аудит, до проведення якого мають залучатися широкі кола громадськості. Таке поєднання методів державного і громадського контролю формує новий управлінський метод - **державно-громадський контролінг** (ДГК). Запровадження цього методу в органах публічної влади сприяє їхньої демократизації, підвищує скоординованість та ефективність здійснення державної політики на місцевому рівні та створює багатоканальну систему інформаційного забезпечення управлінського процесу.

ДГК поділяють на внутрішній і зовнішній. **Внутрішній** контролінг здійснює служба державно-адміністративного контролінгу (СДАК) у вигляді аудиту економічності, ефективності та результативності використання державно-управлінським органом суспільних ресурсів (бюджетних коштів) під час виконання своїх функціональних обов'язків. **Зовнішній** контролінг здійснює служба громадського контролінгу (СГК) силами легалізованих інституцій громадянського суспільства через надання ними відповідної інформації, на основі чого розробляються узгоджені із СДАК проекти відповідних управлінських рішень. Отже, зовнішній контролінг у системі державної адміністрації - це, як правило, громадський контроль діяльності влади та її соціальної ефективності, зокрема якості адміністративних послуг.

Найважливішою умовою підвищення ефективності громадського контролю є **відкритість та прозорість** діяльності органів влади, зокрема шляхом поширення доступу до інформації про діяльність цих органів, комунальних та інших підприємств, установ та організацій через Інтернет. Дослідження співвідношення розвитку Інтернету і демократизації суспільства дозволяє зробити висновок, що всесвітню мережу варто визнати важливим інструментом суспільно-політичної мобілізації, яка може спрямовувати політичну активність

мас у конструктивне русло, орієнтувати її на зміцнення і розвиток демократії. Важливою особливістю інформаційного суспільства є те, що нові інфокомунікаційні технології дозволяють розширювати права громадян шляхом надання їм доступу до різної інформації; збільшити ступінь їх участі у прийнятті політичних рішень та контролі за діяльністю публічної влади; активно творити інформацію, а не тільки її споживати; забезпечувати захист приватного життя тощо. Коли завдяки технологіям суспільство стає все прозорішим для влади, то його легше контролювати [9, с. 72].

Найважливішу роль в забезпеченні громадського контролю покликані грати ЗМІ. Проте, на даний час вони цю роль виконують недостатньо ефективно. У регіонах багато ЗМІ орієнтовані на обслуговування поточних інтересів влади. Центральні засоби масової інформації хоча і є більш вільними, але й вони поки що не стали гідним громадським контролером держави. Тому сьогодні головними завданнями є отримання ЗМІ фінансово-економічної самодостатності та забезпечення цивілізованої конкуренції на ринку мас-медіа.

Але і самі ЗМІ не повинні бути поза критикою суспільства - їх необхідно поставити в умови фінансової відповідальності за порушення законодавства. Крім того, корпоративні об'єднання ЗМІ самі повинні виробити та дотримувати кодекс честі й професійної етики. Головне завдання ЗМІ полягає у тому, щоб активно співпрацювати з іншими інститутами громадянського суспільства у контролі за діяльністю органів публічної влади та надавачами соціальних послуг.

Висновки

1. Спираючись на наведені вище аргументи, можна зробити висновок, що на шляху розвитку в Україні демократичної, соціальної, правової держави громадський контроль є не тільки невід'ємною складовою державного управління та місцевого самоврядування, але й найважливішим чинником розвитку громадянського суспільства. Він потрібен перш за все самій публічній владі, щоб підвищити ефективність своєї діяльності та забезпечити додаткові заходи її захисту від захоплення впливовими політичними й економічними групами. Крім того, для свого успішного функціонування і розвитку влада гостро потребує постійного узгодження своїх дій із суспільними потребами та інтересами, які виражаються населенням як безпосередньо, так і через інститути громадянського суспільства. І громадський контроль є одним з основних засобів такого узгодження.

2. Громадський контроль є потужним фактором залучення індивідуумів до демократичних групових процесів, що дозволяє їм набувати цінного досвіду та навичок артикуляції і реалізації власних інтересів у поєднанні з інтересами громади. З метою посилення суспільної значущості громадського сектора як одного з інститутів публічної влади, суб'єкти громадського контролю мають бути уповноваженими звертатися для представлення та захисту прав громади до Конституційного Суду, Президента, органів виконавчої влади вищого рівня про визнання тих чи інших актів органів влади незаконними, неефективними, недоцільними та їх скасування. Не реагування або неналежне реагування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб на такі звернення суб'єктів громадського контролю має передбачати відповідні санкції.

3. Аналіз придатності чинного законодавства для широкого впровадження різних форм громадського контролю дозволяє зробити висновок про недостатню розробленість його теоретичних основ та, відповідно, незакріпленість їх у нормах права. Зокрема, такі форми громадського контролю, як громадські слухання, громадська експертиза, участь громадськості у роботі колегіальних органів при органах влади взагалі (за рідкісними винятками) не мають законодавчо-процедурного забезпечення. А це порушення норм

Конституції фактично позбавляє громадськість брати активну участь в управлінні місцевими справами.

4. Для інституювання громадського контролю в Україні пропонується доповнити Конституцію України, зокрема її статтю 38 частиною другою такого змісту: „*Об'єднання громадян та окремі громадяни мають право здійснювати громадський контроль діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, державних та комунальних підприємств, установ та організацій. Форми й порядок здійснення громадського контролю встановлюються законом*”. Вважаємо за доцільне прийняти також спеціальний закон про громадський контроль та доповнити спеціальні закони України, що діють у сферах освіти, соціального захисту, транспорту, земельних відносин, охорони здоров'я, охорони довкілля, виконання покарань, діяльності міліції, армії та інших, нормами, які би встановлювали предмет, форми і механізми здійснення громадського контролю у сфері регулювання цих законів.

5. Принциповим кроком до встановлення чіткого громадського контролю за владою є її інформаційна прозорість, відкритість і доступність для громадян. В країні не повинно бути ні для кого монополії на інформацію, інформація має бути відкритою для всіх. Для цього в Інтернеті мають бути створені сайти органів влади усіх гілок і рівнів з розміщенням на них інформації про всі аспекти діяльності, зокрема: проекти актів, ухвалені акти та інформація про хід їх виконання, результати голосування на засіданнях (сесіях) відповідного органу. При цьому доступ до розміщених в Інтернеті відомостей має бути безкоштовним, а інформація - повною, вичерпною і постійно оновлюваною. Тим самим Інтернет, по суті, створює принципово нове середовище у взаїмовідносинах громадян, суспільства і держави.

6. Механізми здійснення громадського контролю слід включити у статuti територіальних громад, регламенти діяльності місцевих рад та їх виконкомів. Координацію здійснення громадського контролю на певній території та надання необхідної інформаційно-методичної допомоги громадським контролерам має здійснювати відповідна Громадська рада або спеціалізований незалежний аналітичний ресурсний центр. Результати громадського контролю повинні регулярно розглядатись Уповноваженим з прав людини відповідного рівня, а щорічна доповідь за наслідками громадського контролю - представлятися на розгляд відповідної місцевої ради. Саме системний характер організації громадського контролю та чітке визначення його процедур забезпечить його максимальну корисність та запобігання можливій деструктивності.

Перспективи подальших розвідок. Напрямами подальшого дослідження у сфері вдосконалення механізмів здійснення громадського контролю має бути розширення його форм і методів, відпрацювання правових та організаційних механізмів відповідальності підконтрольних об'єктів громадського контролю за допущені порушення, що були виявлені, а також забезпечення громадської легітимності суб'єктів громадського контролю, підвищення професійного рівня, спеціалізації громадських контролерів у відповідних сферах здійснення контролю та запровадження певних механізмів запобігання корупції в їхньому середовищі.

Література

1. Мучник А. Г. Коментарий к Конституции Украины. - 2-е изд., исправ. и доп. - Кн. 1. - 400 с.

2. Щекин Г. В. Социальная теория и кадровая политика: Моногр. - К.: МАУП, 2000. - 576 с.
3. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. - Луцьк: Ред. - вид. від. „Вежа” Вол. Держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. - 558 с.
4. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. - Монографія. - К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2002. - 724 с.
5. Сушинський О. І. Контроль у сфері публічної влади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти: Монографія. - Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2002. - 468 с.
6. Маштакова Е. А. Теоретико-правовые вопросы государственного контроля в Российской Федерации // Дисс. на соискание уч. ст. канд. юрид. наук. Ростов-н/Д, 2000.
7. Полінець О. П. Контроль в державному управлінні України: теоретико-організаційні питання: Автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.01 / Національна академія держ. управління при Президентові України. - К., 2003.
8. Мартиненко В. М. Державно-громадський контролінг як метод демократизації державного управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць ХарПІ НАДУ. - Вип. 2 (21). - У 2 ч. - Ч. 2. - Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2004. - С. 124-129.
9. Сіленко А. Соціально-політичні наслідки інформаційної революції // Політичний менеджмент, 2005. - № 5. - С. 61-74.